

Особые указания касаются тех ситуаций, когда происходит захват заложников. Так было во время последних событий во Франции, повлекших человеческие жертвы. Что рекомендуют спецслужбы:

- если вы попали в заложники, постарайтесь как можно меньше привлекать на себя внимание. Не пытайтесь договориться с террористами. Это бесполезно и может вызвать агрессию с их стороны. Особенно не говорите о вашем высоком статусе или о больших связях. Это повысит вашу ценность и может затруднить ваш обмен или ваше освобождение если такое планируется преступниками;

- держитесь подальше от террористов, потому что при штурме по ним будут стрелять снайперы. По этой причине лучше находится подальше от окон, дверей и проходов к ним;

- если при захвате заложников их место нахождения не известно полиции и у вас остались средства связи, постарайтесь незаметно позвонить в полицию. Не звоните своим родственникам. Они вам не помогут, а их эмоциональное действие могут осложнить ситуацию;

- перед тем как звонить правоохранительным органам, продумайте содержание своего сообщения. Информация должна быть краткой и достаточно информативной. Если о факте захвата никому неизвестно, следует сказать о самом событии, предполагаемом месте нахождения, количестве преступников, их вооружении и о числе заложников. После разговора непременно следует выключить средство связи, поскольку такая оплошность может стоить вам жизни, если вам кто-то позвонит;

- вовремя начала действий спецназа следует соблюдать спокойствие и не двигаться. Лучше всего лечь на пол, закрыв голову руками. Никогда не берите в руки оружие террористов, поскольку во время штурма спецназ может посчитать вас преступником. По этой же причине не следует бежать навстречу сотрудникам спецслужб или от них.

ХІМЧЕНКО С. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ В СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Держава та суспільство зацікавлені в закріпленні, розвитку та охороні певних форм поведінки осіб в сфері здійснення медичної діяльності. Враховуючи те, що така діяльність спрямована на охорону життя і здоров'я людей, що визнані найвищою соціальною цінністю в державі, вона піддається детальному правовому регулюванню, а потреби людей

в наданні належної медичної допомоги та медичних послуг і їхні права при наданні такої допомоги чи послуг ставляться під охорону закону, в тому числі й кримінального.

Для правильного застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини в сфері медичної діяльності, слід насамперед визначити сферу їх застосування, тобто визначити власне саме поняття медичної діяльності. Це завдання ускладнюється тим, що, як вже відзначалось, злочини в цій сфері в КК України структурно не виокремлені, крім того саме поняття «*медична діяльність*» в Кодексі не зустрічається.

Визначення поняття медичної діяльності міститься в Інструкції про порядок надання Комітетом з питань народної і нетрадиційної медицини при Міністерстві охорони здоров'я України спеціального дозволу для провадження медичної діяльності в галузі народної і нетрадиційної медицини. Зазначеним нормативно-правовим актом *медична діяльність* визначається як регламентована Основами законодавства України про охорону здоров'я, іншими актами законодавства з питань охорони здоров'я, нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я України як надання *лікувально-профілактичної допомоги*.

Медичною діяльністю можуть займатися особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам. Єдині кваліфікаційні вимоги до осіб, які займаються певними видами медичної діяльності встановлюються Міністерством охорони здоров'я України (ст. 74 Основ).

Сказане дозволяє формулювати дефініції понять «*медична діяльність*». Медичною є діяльність щодо проведення заходів з медичного огляду, консультування, діагностики, профілактики, лікування та реабілітації осіб, які перебувають в стані, що загрожує їхньому життю, здоров'ю і працездатності. Медична діяльність здійснюється працівниками, які відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам і отримали на це право відповідно до законодавства.

Діяльність з надання медичної допомоги та медичних послуг населенню є окремими напрямками здійснення медичної діяльності. Крім цього, виходячи з положень Основ законодавства України про охорону здоров'я, до медичної діяльності слід віднести діяльність, яка направлена на надання медичної допомоги чи медичних послуг конкретній особі, проте потребує спеціальних медичних знань та переслідує певну суспільно корисну мету, зокрема розробку нових методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації, а також забезпечення відповідних державних та інших органів медичною інформацією, необхідною для прийняття відповідних юридично значимих рішень.

Можна погодитись з Н.В. Павловою, яка вважає, що медична діяльність — це суспільно-корисна діяльність, яка здійснюється спеціальними суб'єктами та спрямована на охорону і зміцнення здоров'я, а в остаточному результаті — охорону життя людини. Видається, що медичну

діяльність слід визначити як діяльність з надання медичної допомоги та медичних послуг, а також з проведення медико-біологічних експериментів та проведення медичних експертиз, що здійснюється у встановленому законодавством порядку.

Порушення встановленого законодавством порядку здійснення медичної діяльності спричиняє застосування до винної особи заходів юридичної відповідальності. Найбільш серйозні з цих порушень визнаються злочинами, відповідальність за які встановлюється КК України. Виходячи з поняття злочину, що міститься в ст. 11 КК України, злочином в сфері медичної діяльності є передбачене КК України суспільно небезпечне винне порушення вимог законодавства щодо порядку здійснення медичної діяльності, вчинене суб'єктом злочину.

Розглядаючи ознаки злочинів в сфері медичної діяльності необхідно зважати на те, що будь-яке медичне втручання, будучи спрямованим на охорону життя або здоров'я хворого, так чи інакше заподіює шкоду здоров'ю пацієнта чи пов'язане з ризиком заподіяння такої. Разом з тим, таке втручання, будучи виконаним за невідкладними показами, тобто для відвернення реальної загрози для життя хворого, і технічно вірно, тобто відповідно до передбаченої оперативної технології, не лише не є протиправним, але й визнається суспільно корисним та доцільним. Останнє є настільки очевидним, що на практиці навіть не виникає питань стосовно правомірності заподіяння тілесних ушкоджень чи створення загрози для здоров'я пацієнта при таких втручаннях.

Проблема обставин, що виключають суспільну небезпечність і протиправність діянь в сфері медичної діяльності на сьогодні розроблена недостатньо. Існує багато точок зору стосовно переліку таких обставин, до яких, окрім «виробничого ризику», крайньої необхідності, відносять «суспільно корисну професійну діяльність», «згоду потерпілого». Як видається, виключати злочинність діяння можуть лише обставини, що прямо передбачені кримінальним законом. Серед названих обставин для медичної діяльності істотне значення мають випадки крайньої необхідності та діяння, пов'язані з ризиком. Що стосується інших обставин, то для надання їм такої юридичної сили, відповідні норми повинні бути включені до Кримінального кодексу.

Класифікувати злочини в сфері медичної діяльності на види можна виходячи з різних підстав. Для цього можна використати, наприклад, передбачену ст. 12 КК України класифікацію злочинів за ступенем тяжкості на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.

За основним безпосереднім об'єктом в даній категорії злочинів виділяються злочини, що посягають на життя, здоров'я особи, її свободу, конституційне право на охорону здоров'я.

За суб'єктом злочини в сфері медичної діяльності поділяють на три групи: 1) злочини, що вчиняються в переважній більшості випадків медичними працівниками (спеціальним суб'єктом), хоча такий суб'єкт

прямо в диспозиції кримінально-правової норми не називається, 2) злочини, що вчиняються як медичними працівниками, так і іншими спеціальними суб'єктами, рівною мірою, за відсутності явно вираженої тенденції до їхнього вчинення переважно медичними працівниками, 3) злочини, що вчиняються загальними суб'єктами, які в деяких випадках можуть бути вчинені й медичними працівниками.

За ознаками суб'єктивної сторони ці злочини можна поділити на умисні, необережні та такі, що можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності. Крім того, за мотивом вчинення серед цих злочинів виділяють корисливі та некорисливі. До корисливих відносять вбивство з метою використання органів або тканин потерпілого або заподіяння з цією метою тяжкої шкоди здоров'ю, примушування до вилучення органів або тканин людини для трансплантації, незаконне проведення абортів. Некорисливі злочини включають в себе заподіяння смерті або тяжкої шкоди з необережності внаслідок неналежного виконання особою своїх професійних обов'язків, зараження в зв'язку з таким неналежним виконанням іншої особи ВІЛ-інфекцією, ненадання допомоги хворому, порушення санітарно-епідеміологічних правил тощо.

До злочинів в сфері медичної діяльності, відносяться такі, що посягають на права пацієнта або хворого (ст.ст. 131, 132, 139-145 КК України), та ті, що на ці права не посягають (це можуть бути діяння, передбачені ст.ст. 134, 138 КК України). Очевидно, що такий поділ безпосередньо пов'язаний з класифікацією названих злочинів за критерієм об'єкту злочинного посягання. Але слід мати на увазі, що права хворого можуть бути як основним безпосереднім об'єктом злочину (наприклад, ст. 139 КК України), так і додатковим (наприклад, ст. 143 КК України), причому як обов'язковим, так і факультативним.

Таким чином, медичну діяльність слід визначити як діяльність з надання медичної допомоги та медичних послуг, а також з проведення медико-біологічних експериментів та проведення медичних експертиз, що здійснюється у встановленому законодавством порядку. А також є діяльність щодо проведення заходів з медичного огляду, консультування, діагностики, профілактики, лікування та реабілітації осіб, які перебувають в стані, що загрожує їхньому життю, здоров'ю і працездатності, яка здійснюється працівниками, які відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам і отримали на це право відповідно до законодавства.

Злочином в сфері медичної діяльності є передбачене КК України суспільно небезпечне винне порушення вимог законодавства щодо порядку здійснення такої діяльності, вчинене суб'єктом злочину.